

İslâm'ı Anlamada Sünnetin Rehberliği Ve Hz. Peygamber'in Tasarruflarının Bağlayıcılığı

Beyza Nur EROL¹

Özet: Bu çalışma, Hz. Peygamber'in sünnetine karşı doğru bakış açısını vermek ve Müslüman hayatındaki yerini tekrar hatırlatmak maksadıyla yapılmış olup bununla ilgili genel bilgiler verilmiştir. Aynı zamanda, İslâm dinini hakkıyla anlayıp yaşamada Kur'ân-ı Kerîm'in tek başına yeterli olmadığını, sünnetin Kur'ân'dan sonra ikinci temel kaynak olduğunu ve Kur'ân'ın doğru anlaşılması yönünden tamamlayıcı bir niteliğe sahip olduğu gösterilmeye çalışılmıştır. Tüm bunlar Kur'ân'dan âyetlerle teyîd edilip sünnetin Müslüman yaşantısındaki yeri ve kıymetinin değiştirilmez bir gerçek olduğu beyan edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hz. Peygamber'in Tasarrufları, Sünnet'in Mahiyeti, İslâm'da Sünnet ve bağlayıcılığı.

Günümüzde Hz. Peygamber'in söz, fiil ve davranışları hakkında birçok görüş ortaya konulmakta ve bu şekilde İslam Ümmet'ine her haliyle en güzel örnek olarak bildirilen Hz. Peygamber'in sünneti üzerinde tartışmalar ortaya çıkmaktadır. Tüm bu tartışmalar çerçevesinde ise Müslümanlar fikir ayrılığına düşerek sünneti inkâr eder hatta Kur'ân'ın bizzat Allah Rasûl'üne yönlendirmesine rağmen yine de sadece Kur'ân bize yeter diyerek Müslümanın hayatında özellikle de ibadetlerinde yadsınamaz bir yeri olan sünneti ortadan kaldırmaya çalışmaktadırlar. Biz de bu çalışma ile sünnetin doğru anlaşılması ve Müslüman hayatındaki yerini bir kez daha hatırlatmayı amaçlamaktayız.

Sünnet'in İslâm'daki yeri ve işlevini anlayabilmek için öncelikle İslamiyet'in ilk ve ana kaynağı olan Kur'ân- Kerîm'in nasıl bir kitap olduğu ve hangi amaç üzere indirildiğini idrâk etmek gerekmektedir. Nitekim Kur'ân akıl ve irâde sahibi olması hasebiyle insanların kulluk görevini yerine getirip dünya ve ahiret saadetine ulaşmaları için gönderilmiş bir kitaptır. Aynı zamanda Kur'ân, Allah'ın kullarıyla arasındaki bağı oluşturmakta ve onların maslahatını gözeterek imtihan edilmek üzere gönderildikleri dünyada emân ve nizam üzere yaşayabilmenin keyfiyetini bildiren kılavuz olmaktadır. Lakin bu kılavuz insanlara yapılması ve yapılmaması gereken şeyleri bildirirken madde madde söylemeyip aksine indirildiği coğrafyanın öne çıkan özelliklerine uygun olarak ve onlardan üstün seviyede bir edebî dil ile insanın ruhuna tesîr ederek Allah'ın murâdını aktarmaktadır.

¹ Türgev Akademi III. Aşama Öğrencisi

Kur'ân'ın en belirgin özelliği eşsiz bir üslûba sahip olmasıdır. Nitekim indirildiği coğrafya edebiyâtı ile ün salmıştır fakat buna rağmen Kur'ân'ın dili ve üslûbu ortamına göre farkını ortaya koymuş ve çok üst seviyede kendini göstermiştir. Öyle ki Araplar'ın günlük hayatta kullanmış olduğu lafızlar karşılına yeni anlamlar ile gelmiştir.² Bu da Kur'ân'ın beyânı ve en doğru şekilde yaşanması konusunda Hz. Peygamber'in konumunu öne çıkarmaktadır. Buradan da anlaşılacağı üzere İslâm'ın pratik hayata yansımalarının sünnet olmadan gerçekleşmesi mümkün görülmemektedir.³ Bir şeyi savunup muhafaza edebilmek için o şeyin hakikat ve mahiyetini bilmemiz gerekir. Sünnet kelimesi ise Arapça kökenli olup sözlükte; izlenen yol, yöntem, örf ve âdet manasına gelmektedir.⁴ Terim anlamı ise fıkıh, fıkıh usûlü, hadîs ve kelâm ilimlerine göre farklılık göstermekle birlikte bunların hepsi Hz. Peygamber'le ilişkili olma veya O'nun yolunu izleme noktasında birleşmektedir. Fıkıh usûlü terminolojisinde ise sünnet öncelikle, şer'î delillerin ikincisini ifade eder ve Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrîrleri olarak tanımlanır.⁵ Tanımların her ilmin ilgilendiği ana meselenin değişmesinden dolayı farklılıklar göstermesi sebebiyle burada bir Müslümanın hayatına doğrudan etki edecek ve ona günlük hayatında fayda verecek en kapsamlı tanımı ele alarak konuyu beyan etmeye çalışacağız. Sünnet kavramı başlı başına Peygamber üzerinden anlaşıldığı için peygamberlik kavramını idrâk etmek gerekmektedir. Peygamberlik, Allah ile insanlar arasında dünya ve âhiretle ilgili ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla yapılan elçilik görevine⁶ verilen ad olup buradan da anlaşıldığı üzere Hz. Peygamber'in göstermiş olduğu yola uymanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Çünkü peygamberler, öğrettikleri ve tebliğ ettikleri hususların doğru anlaşılıp pratik bir örnek ortaya koyması için gönderilmiştir.⁷ Hz. Peygamber de tüm peygamberler gibi ilâhî irâdenin temsilcisidir fakat onun temsilciliği diğer peygamberlere nazaran evrensel olup kıyamete kadar yürürlüktedir⁸ bunu da İslâm'ın son ve değiştirilemez din olmasından anlamaktayız. İşte Sünnet-i Seniyye de bu elçiliğin dünya şartlarında uygulama bakımından temsilcisi ve en güzel örneğidir.⁹ Bunun içindir ki

² http://isamveri.org/pdfdrg/G00440/2018/2018_GECITMS.pdf

³ Ebubekir Sifil, *Sözü Müstakim Kılmak*, İstanbul: Ravza Yayınları, 2017, s. 70.

⁴ Teftâzânî, *Şerhu 't-Telvîh Alâ 't-Tavzîh*, I-III, Mısır: Mektebetu Sabîh, -, II, 3.

⁵ Murteza Bedir, "Sünnet", *DİA*, XXXVIII, 150.

⁶ Yusuf Şevki Yavuz, "Nübüvvet" *DİA*, XXXIII, 286.

⁷ Muhammed Takî Osmânî, *Sünnetin Değeri Ve Bağlayıcılığı*, (trc. Mehmet Özşenel). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları(İFAV), 2017, s.24.

⁸ İsmail Lütfi Çakan, *Hadîs-Sünnet Üzerine Tartışmalar Ve Değerlendirmeler*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları (İFAV), 2015, s. 11.

⁹ Çakan, *Hadîs-Sünnet Üzerine*, s. 11.

İslâmiyet'i en doğru şekilde yaşamak isteyen bir Müslüman kendisini Sünnet-i Seniyye 'de bulacaktır. Nitekim Hz. Peygamber bir insanın bu hayatta yaşayabileceği en zor şeyleri yaşamıştır. Öyle ki annesiz-babasız büyüdü, yurdundan çıkarıldı, birçok eziyete maruz kaldı, hastalandı, çocukları vefat etti ve daha nice. İşte tüm bu zorluklarda Hz. Peygamber Allah'ın istediği üzere insanlığa en güzel örnek oldu ki her biri kendisinde Ondandır bir şeyler bulsun ve alabilsin. Bu onun beşerî yönü ve aslında tüm insanlığa en çok fayda veren özelliğidir. Çünkü Allah O'nu sadece Müslümanlara değil âlemlere rahmet olarak yollamıştır.¹⁰

Hz. Peygamber'in bu dinin ilk muhatabı olması ve Allah ile bizâtihi iletişim içerisinde olması ise bize dindeki yerini açıkça göstermektedir. Nitekim Allah her kulunda görmek istediği en doğru kulluk şeklini elçisine bildiriyor ve O da bunu hayatında yaşayan Kur'ân olarak gösteriyordu.¹¹ Aynı zamanda Kur'ân-ı Kerîm'de koyulmuş olan hükümlerde sünnetin konumu her bir hükme göre değişmektedir. Yani bazı hükümlerde beyan edici olurken bazı hükümlerde ortada olan bir anlaşmazlığı açıklayıcı bazı genel hükümlerde de sınırlayıcı olabilmektedir.¹² Böylelikle görmüş oluyoruz ki Hz. Peygamber hükümleri sadece tebliğ etmekle kalmıyor aksine onları gerektiğinde sözlü olarak açıklayıp gerektiğinde de nasıl uygulanacağını fiilen gösteren günümüz ifadesi ile yorumlayan¹³ en doğru insan olmuş oluyor. Buradan da anlaşılacağı üzere eğer Kur'ân üzerinde sağlıklı bir anlayış edinme noktasında görüş birliğine varmak istiyorsak sünnete mutlak surette ihtiyacımız olduğunu kabul etmemiz gerekmektedir. Öyle ki sünnet birçok yönde Kur'ân'ı açıklamıştır. Örneğin Allah namazı mü'minlere farz kılmakla birlikte hangi vakitlerde kılınacağını ya da kaç rekât olduğunu bildirmemiştir. İşte Rasûlullah burada namazı benden gördüğünüz gibi kılın buyurarak Müslümanlara namazın nasıl kılınacağını öğretti ve böylece Allah'ın kitabında emretmiş olduğu namaz, Rasûl'ünün sünneti ile şekillenerek Müslüman hayatındaki yerini aldı. Aynı şekilde oruç, hacc ve zekât gibi ibadetlerin keyfiyeti Hz. Peygamber'in sünneti ile açıklığa kavuştu.¹⁴

Dikkat edilmesi gereken bir diğer husus da İslâm'ın masdarı olan Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. Peygamber'in söz, fiil ve takrirlerine verilmesi gereken önem "itâat" kelimesi ile üstelik emir şeklinde ifade edilmesidir. Hz. Peygamber'e itâatin Kur'ân'da beş yerde ve bizzat

¹⁰ El-Enbiyâ 21/107.

¹¹ Çakan, *Hadîs-Sünnet Üzerine*, s. 28.

¹² Muhammed Tahir Hekim, *Sünnet'in Etrafındaki Şüpheler*, İstanbul: Pınar Yayınları, 1985, s. 16.

¹³ Çakan, *Hadîs-Sünnet Üzerine*, s. 141.

¹⁴ Hekim, *Sünnet'in Etrafındaki Şüpheler*, 1985, s. 18.

Allahuteâlâ'ya itaatten hemen sonra zikredilmesi de bunun önemini açıklama çerçevesinde dikkate şâyandır. Buna misâl olarak Nisâ Sûresinin 59. Âyetinde Allahuteâlâ: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ

15 وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ “Ey iman edenler! Allah’a itaat edin, peygambere itaat edin, sizden olan ülü’l-emre de”¹⁶ buyurmaktadır. Ayrıca Hz. Peygamber’in kitabı ve hikmeti öğrettiğini¹⁷ bildiren âyetlerde geçen hikmet kelimesinin İslâm’da dinî bilgiyi belirlemede Rasûlullah’ın rolüne, dolayısıyla sünnete işaret ettiği bazı âlimlerce dile getirilmiştir.¹⁸ Bundan dolayı İslâm’ı anlayıp tatbîk etme hususunda sünnetin rehberliğini Kur’ân’dan keskin hatlarla ayırmamız imkân dâhilinde olmamaktadır.

İslâm Ümmet’i sosyal bir yapı olduğuna göre onu Yüce Yaratıcı’nın irâdesi doğrultusunda şekillendiren şey Hz. Peygamber’in söz, fiil ve takrîrleri yani kısacası sünnetidir. Sünnetin bir bütün ve kavram olarak bağlayıcılığı kesindir. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse; Ümmet-i Muhammed, Sünnet-i Muhammed ile inşâ edilmiş sosyal bir gerçekliktir. Bunun içindir ki sünnet gerek şahsî gerekse toplumsal hayattan hiçbir şekilde soyutlanmamalıdır.¹⁹ Çünkü Hz. Peygamber’in, her iki şekilde de karşımıza çıkan herhangi bir olayda geriye dönüp bakabileceğimiz, kendimize ibret ve dersler çıkarabileceğimiz belki de kendimizi bulabileceğimiz bir sîreti bulunmaktadır.

Gözden kaçırılmaması gereken bir diğer nokta ise Hz. Peygamber’in değişik vasıflarla ortaya koyduğu sünnetin bağlayıcılık derecelerinin farklı olmasıdır. Nitekim O’nun sünneti peygamberlik ve beşerî yönüyle olmak üzere iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Tâbiûn âlimleri de sünnetin mâhiyetini esas alarak bağlayıcılık açısından kendi içinde bir sınıflandırmaya tabi tutarak sünneti ikiye ayırmışlardır: birincisini almak (uymak, yapmak) hidayettir, ancak terk etmekte beis yoktur. Hz. Peygamber’in sürekli yapmadığı sünnetler gibi. İkinci kısmı da yine hidayettir, ancak terki dalâlettir. Ezan, kâmet ve bayram namazı gibi.²⁰

¹⁵ En-Nisâ 4/59.

¹⁶ <http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/nisa-suresi-4/ayet-59/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>

¹⁷ el-Bakara 2/129.

¹⁸ Murteza Bedir, “Sünnet”, *DİA*, XXXVIII, 150.

¹⁹ Çakan, *Hadîs-Sünnet Üzerine*, s. 149.

²⁰ Arif Ulu, “Tâbiûn’un Sünnet Anlayışı” *İslami Araştırmalar*, 2007 sy. 2, s.55– 80, s. 65.

Buradan da anlaşıldığı üzere sünnetin bağlayıcılığı tartışmasız bir gerçektir. Cereyan ettiği konuya ve dayandığı vasfa göre kapsam ve fikhî hüküm açısından (vacip, mendub, müstehab gibi) farklılık göstermesi onun temel niteliğini yani bağlayıcılığını ortadan kaldırmaz aksine uygulama alanının ve hükmünün sahip olduğu kıymetin açıkça belirlenmesi anlamına gelir.

Tüm bunlardan yola çıkarak İslâm'ı anlamada Sünnete olan ihtiyacı ve müslüman hayatındaki yerini görebilmekteyiz. Aynı zamanda sünnetin bir kısmıyla da açıklamış bulunmaktayız. Öyle ki Müslüman'ın beş vakti olan namaz, yaşayan bir sünnettir çünkü Müslümanlar onun nasıl kılınacağını Hz. Peygamber'den öğrenmişlerdir. İşte bunu esas alarak Hz. Peygamber'in sünnetine olsa da olur olmasa da olur gözüyle bakmamalı, bazı ibadetlerimizin O'nun öğretilerine bağlı olduğunu unutmayarak bunun ayrımını iyi yapmalıyız ki İslâm'ı anlayıp yaşama konusunda bizden beklenen ince kavrayışa sahip olabilelim.

Kaynakça

Bedir, Murteza, “Sünnet”, *DİA*, XXXVIII, 150-153.

Çakan, İsmail Lütfi, *Hadîs-Sünnet Üzerine Tartışmalar Ve Değerlendirmeler*, İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları (İFAV), 2015.

Hekim, Muhammed Tahir, *Sünnet'in Etrafındaki Şüpheler*, İstanbul: Pınar Yayınları, 1985.

http://isamveri.org/pdfdr/G00440/2018/2018_GECITMS.pdf

<http://kuran.diyaret.gov.tr/mushaf/kuran-tefsir-1/nisa-suresi-4/ayet-59/diyaret-isleri-baskanligi-meali-1>

Osmânî, Muhammed Takî, *Sünnetin Değeri Ve Bağlayıcılığı*, (trc. Mehmet Özşenel). İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları(İFAV), 2017.

Sifil, Ebubekir, *Sözü Müstakim Kılmak*, İstanbul: Ravza Yayınları, 2017.

Teftâzânî, *Şerhu't-Telvîh Alâ't-Tavzîh*, I-III, Mısır: Mektebetu Sabîh, -.

Ulu, Arif, “Tâbiûn'un Sünnet Anlayışı” *İslami Araştırmalar*, 2007 sy. 2, s.55– 80.

Yusuf Şevki Yavuz, “Nübüvvet” *DİA*, XXXIII, 286-291.